

Xodjimuxamedova Mavlyudaxon Maxamadjonovna

Andijon Mashinasozlik insituti

Mashinasozlik texnologiyasi kafedrasida katta o‘qituvchisi

e-mail: Mavlyudaxon1966@mail.ru, tel: +998 94 382-66-04

Isomiddinova Risolatxon Sayfiddin qizi

Andijon Mashinasozlik insituti (MTMICHJA) yo‘nalishi 2-kurs talabasi

e-mail: risolatxonisomiddinova@gmail.com, tel: 902571611

Raxmonaliyev Ilyosbek Xazratqul o‘g‘li

Andijon Mashinasozlik insituti (MTMICHJA) yo‘nalishi 2-kurs talabasi

e-mail: rakhmonaliyev2564131@gmail.com, tel: 932564131

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, Texnika fanlarini o‘qitishda o‘qituvchining pyedagogik mahorati haqida ma‘lumotlar keltirib o‘tilgan.*

Kirish

Hozirgi kunda mamlakatimizda kadrlar tayyorlash milliy dasturini bosqichma-bosqich muvaffaqiyatli amalga oshirish ko‘p jihatdan o‘qituvchi faoliyatiga, uning kasbiy nufuzini oshirishga bog‘liqdir. Shunday ekan, sog‘lom har tomonlama barkamol avlodni yetishtirish uzluksiz ta‘lim tizimida mehnat qilayotgan pedagogning saviyasiga, tayyorgarligiga va fidoyiligiga, yosh avlodni o‘qitish va tarbiyalash ishiga bo‘lgan munosabatiga bog‘liqdir. O‘qituvchi jamiyatning ijtimoiy topshirig‘ini bajaradi, shunday ekan, har tomonlama yetuk mutaxassislarini tayyorlashda o‘qituvchi muayyan ijtimoiy-siyosiy, pedagogik va shaxsiy talablarga javob berishi lozim. Shunday ekan, o‘qituvchi mustaqillik g‘oyasiga e‘tiqodi, har tomonlama rivojlangan ilmiy tafakkuri, kasbiga tegishli ma‘lumoti, ya‘ni o‘z fanining chuqur bilimdoni, pedagogik muloqot ustasi, pedagogik-psixologik va uslubiy bilim hamda malakalarni egallagan bo‘lishi hamda turli pedagogik vazifalarni tezda yechishni, vaziyatlarni sezishi, o‘rganishi shuningdek, baholay olishi kerak. Pedagogik ta‘sir ko‘rsatishning eng maqbul usul va vositalarini tanlay olish qobiliyatiga ega bo‘lishi lozim.

Mustaqil O‘zbekistonning kelajagi bo‘lgan avlodni tarbiyalash nozik, nihoyatda katta diqqat e‘tiborni talab qiladigan, ichki ziddiyatli jarayondir. Shunday ekan, o‘qituvchi, o‘quvchi va talabaning shakllanish jarayonini zo‘r havas va sinchkovlik bilan kuzatishi lozim. U pedagogik jarayonni boshqarar ekan, pedagogik bilim va mahorat egasi bo‘lishi lozim. Shundagina o‘qituvchi pedagogik hodisalarning mohiyatini hamda dialektikasini, pedagogik mehnat metodi, kasb va texnologiyasini, professional pedagogik mahoratni egallay oladi. Pedagogik bilim va mahorat egasi bo‘lgan o‘qituvchi avval, pedagogika fanining metodologik asoslarini shaxs rivojlanishining qonuniyatlari va omillarini, kadrlar tayyorlash milliy, dasturining mohiyati, maqsad, vazifalarini

bilishi kerak. Ta'lim tizimida mehnat qilayotgan pedagoglarning ko'pchiligi ta'lim va tarbiya jarayonida pedagogik mahoratning zaruriyati hamda ahamiyatini chuqur anglamoqdalar.

Shu sababli ular o'z mahoratlarini uzluksiz oshira borishga, hozirgi kunning yuksak talablariga mos zamonaviy bilim va tajribalarinig o'zlashtirishga, ijodiy mehnat qilishga intilmoqdalar. Ammo shuni ham e'tirof etishimiz kerakki, o'quv yurtlarida ayrim o'qituvchilar o'z pedagogik mahoratlarini oshira borishning ahamiyatini yetarli darajada his qilmaydilar, ta'lim to'g'risidagi Qonun, Kadrlar tayyorlash milliy dasturini talablarini chuqurroq o'rganishga qiziqmaydilar, o'quv jarayonining ilmiyligiga, zamon talablariga mosligi, turmush, amaliyot bilan bog'lanishiga yuzaki qaraydilar, o'qitilayotgan o'quv fanlarining ilmiy va g'oyaviy tarbiyaviy birligini doimo esda tutmaydilar. Bu esa ular qo'lida ta'lim olayotgan o'quvchi, talabalarning bilim darajasi va saviyasining yetarli emasligiga, o'quv dasturlarini o'zlashtirishdan orqada qolishlariga sabab bo'lmoqda.

Uzluksiz ta'lim tizimini amalga oshirish jarayonida yosh avlodni ko'ngildagidek o'qitish va tarbiyalash haqida gap borar ekan, bu g'oyat murakkab hamda ko'p qirrali vazifani faqat malakali pedagogik mahoratga ega bo'lgan o'qituvchi kadrlar bilan amalga oshirish mumkin.

Shunday ekan, o'qituvchilik katta san'atdir. Bu san'atga u yoki bu pedagog osongina, o'z-o'zidan erisha olmaydi. Buning uchun o'qituvchilik kasbga, ya'ni sog'lom avlodning chinakam murabbiy bo'lishiga havasi, ishtiyoqi zo'r, zamon talablarini tez va chuqur tushunadigan, o'zining ilmiy, ijtimoiy–siyosiy saviyasini, pedagogik mahoratini izchillik bilan amalga oshira boruvchi, mustaqillik g'oyasi va mafkurasi bilan puxta qurollantirilgan, haqiqiy vatanparvar, mehnatsevar kishilargina erisha oladilar.

Pedagogik mahorat tug'ma talant yoki nasldan–naslga o'tuvchi xususiyat emas, balki izlanish, ijodiy mehnat yotadi. Shuning uchun ham pedagogik mahorat hamma o'qituvchilar uchun standart, ya'ni bir qolipdagi ish usuli emas, balki u har bir o'qituvchining o'z ustida ishlashi, ijodiy mehnati jarayonida tashkil topadi va rivojlanadi.

Bu jarayonda ilg'or o'qituvchining pedagogik mahorati va tajribalarini boshqa o'qituvchi o'rganishi, undan ijodiy foydalanishi, o'z faoliyatini ilg'or tajribalari bilan boyitishi zarur. O'qituvchining pedagogik mahorati asosan sinf, auditoriya mashg'ulotlarida yaqqol ko'rinadi. Chunki o'quv mashg'ulotlari o'zining mazmun va mohiyatiga ko'ra o'qituvchining o'quv yurtidagi asosiy ishidir. Shu sababli u ilmiy, g'oyaviy va ommabop bo'lishi, turmush bilan o'quvchi talabalarning tayyorgarlik darajasi bilan bog'lanishi zarur. Ta'lim jarayonida o'qituvchi bilan o'quvchi talabalar o'rtasida o'zaro jonli til, fikr olishuv, samimiy munosabat, hurmat, asosiy maqsadga erishishda hamkorlik lozim. Mazmuni sayoz, amaliy tajribadan, turmushdan ajralib qolgan, umumiy so'z va quruq nasihatguylikdan iborat bo'lgan, rasmiyat uchun yuzaki o'tkaziladigan dars ma'ruza va boshqa o'quv mashg'ulotlari o'quvchi talabalarni

qiziqtirmaydi, ularni ilmiy, g'oyaviy jihatdan yetarli oziqlantirmaydi. Shunday ekan, o'quv mashg'ulotlarini shunday tashkil qilish kerakki, uning ta'sirida talabalarda shu fanga nisbatan turli qarashlar, ilmiy tafakkur va e'tiqodlar vujudga kelishi va shakllanishi kerak.

Ta'lim va tarbiya jarayoni ta'sirchanligining yanada yuksak bo'lishi o'qituvchining ilmiy salohiyatiga, yoshlar oldidagi obro'siga, shaxsiy sifatlariga, ilmiy iste'dodiga, ta'lim sohasidagi tajriba va mahorati hamda o'quvchi talabalar bilan o'rnatilgan do'stona munosabatiga bog'liqdir.

Pedagogik faoliyat samarali o'qituvchining pedagogik qobiliyati qay darajada shakllanganligiga ham bog'liqdir. Qobiliyat faoliyat jarayonida paydo bo'ladi va rivojlanadi deb ta'kidlaydi. Jumladan, bilish qobiliyati, tushuntira olish qobiliyati, nutq qobiliyati, obro' orttira olish qobiliyati, muomala qila bilish qobiliyati kabilar.

Pedagogik qobiliyat va mahorat o'qituvchida osonlik bilan shakllanmaydi. Bu kasbiy tanlangan kishi o'z maqsadiga erishish uchun uzluksiz o'qishi, o'rganishi hamda izlanishi, ijodiy mehnat qilishi, mustaqil yurtimizda bo'layotgan voqyelikni tez anglashi va o'z mehnatining mamlakat uchun qanchalik zarurligini chuqur his qilishi zarur.

O'qituvchining pedagogik mahorati haqida fikr yuritar ekanmiz, uning ongliligiga, milliy g'oya va mafkuraga sodiqligiga, bilish va fikr doirasini kengligiga o'z vazifasiga munosabatiga e'tibor bermoq kerak. Ayniqsa, pedagogik mahoratda o'qituvchining fikr doirasi keng bo'lish zarurligini alohida hisobga olish lozim. Chunki, kishida bilim, fikr mukammal bo'lmasa, u kamolatga erisha olmaydi. Darhaqiqat, kishi u yoki bu masalani, albatta, fikr orqali hal etadi. Shuning uchun pedagogik mahorat sohibi bo'lishga intilgan kishi, shubhasiz o'z bilimini doimo kengaytirishi, o'quvchi, talabaga ma'naviy-axloqiy ta'sir etuvchi g'oya va fikrlarni yangilab borishi zarur. Buning uchun ko'p o'qishi, o'rganishi lozim. O'qituvchining pedagogik mahoratiga baho berishda uni ta'limni qay darajada tashkil qila bilishi muhim ahamiyatga egadir.

Uzluksiz ta'limda dars va ma'ruzalarni mukammal tashkil qilishni o'qituvchining birinchi navbatdagi vazifasidir. Yuqori saviyada o'tilgan mavzular yoshlar ongida uzoq saqlanadi, ularning iymon, e'tiqodi va mafkuralarining shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sabab, o'qituvchining ilmiy saviyasi o'z burchiga munosabati, yoshlarga murabbiylik ishtiyoqi, pedagogik mahorati, dastlab dars va ma'ruzalarda ko'rinadi. Fan o'qituvchisining faoliyatiga beriladigan baho darajasini ham dars va ma'ruzaning sifati belgilaydi.

Dars berish san'atini egallashda o'qituvchi uyushtirgan o'quv mashg'uloti, chuqur bilim berish vositasi bo'lishi bilan birga, mustaqil O'zbekistonning ravnaqi, ertangi kunga bo'lgan ishonch, xalqimizning aql-zakovati va mehnatining nimalarga qodirligi, jamiyatning munosib fuqarosi hamda quruvchisi bo'lish uchun nimalar qilish zarurligini ko'rsatuvchi ko'zgu bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, hozirgi kunda birinchi navbatda yoshlarimiz o'z murabbiylari darsidan har jihatdan mamnun bo'lsinlar. Ularda ilmiy orzular uyg'onsin,

tafakkuri rivojlansin, amaliy faoliyat, ijodiy qobiliyat, o'qish–o'rganish va mehnatga havas kuchaysin. Ular o'quv mashg'ulotidan so'ng olgan baholari bilan emas, balki bilim va malaka hosil qilganliklarini, ma'naviy oziq olganliklarini his qilsinlar. Ta'limning mazmundor, qiziqarli va tushunarli bo'lishi ustoz bilan shogirdlar qalbini, ruhini bir–biriga mustahkam bog'laydi, ular o'rtasidagi samimiy hurmat va o'zaro ishonchni mustahkamlaydi. Buning uchun o'qituvchi, avvalo, o'z fanini va uni o'qitish yo'l usullarini mukammal o'zlashtirib olishi, o'qituvchi-murabbiyga xos madaniyatning yuqoriligi, o'z shogirdlariga hurmat va muhabbat, ular hayotiga qiziqtirish va ruhiy holatlarni bilish, tushunish, bosiqlik, his–tuyg'ularini boshqara olishlari, tashqi ko'rinishi, kiyinishi madaniyatiga e'tibor berishlari, nutq madaniyatining yuqoriligi, jamoat ishlarida faolliklari, ayniqsa, omma o'rtasida ilmiy–ma'rifiy va ma'naviy–madaniy ishlar targ'ibotchilari bo'lishlari lozim.

Shundagina mamlakatimizning kelajagi bo'lgan talaba yoshlarimiz o'z murabbiylarini nomini zo'r ehtirom, chuqur minnatdorchilik bilan tilga oladilar. Buning uchun har bir o'qituvchi O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risidagi Qonunida ko'rsatilganidek, o'z fanlari bo'yicha tegishli ma'lumot egasi, yuksak va kasbiy tayyorgarligi va yuqori axloqiy fazilat egasi bo'lishlari kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. // Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T.: Sharq 1997.
2. Zunnunov A. "Pedagogika tarixi" Darslik - T. "O'qituvchi" nashriyoti 2009y.
3. Xoliqov A. "Pedagogik mahorat" Darslik - T. "O'qituvchi" nashriyoti 2011y.